

Birikim'in İlk Yılı Üzerine

Birikim 13/6

Birikim, bu ayki onüçüncü sayısı ile yayın hayatının ikinci yılına başlıyor. İlk sayımızda derginin çıkış gerekçelerini ve amaçlarını açıklamıştık. O günden buyana geçen bir yılın deneylerini okurlarımıza aktarırken, amaçlarımızı gerçekleştirme doğrultusundaki başarı ya da başarısızlıklarımızın neler olduğunu, bunların nedenlerini de konuşmak istiyoruz.

Bir derginin başarı ya da başarısızlığı yalnız kendi yaptıklarıyla ölçülemez. Veya böyle bir değerlendirme o dergiyi merkez alan bir yaklaşımla yapılmaz. Bu bakımdan yalnızca derginin kendi gerekçe ve amaçlarını gerçekleştirebilme derecesi değil, bu gerekçe ve amaçların uygun seçilip seçilmedikleri de göz önüne alınmalıdır. Böylesi bir yaklaşım ise, derginin, içinde yer aldığı ortamın koşulları ile birlikte düşünülmesini, değerlendirmenin bu genel çerçeveye göre yapılmasını gerektirir.

Birikim'in belli bir durum değerlendirmesi sonucunu yayına başladığını ve amaçlarının buna göre tesbit edildiğini zaten biliyoruz. Birinci sayımızdaki «Çıkarken» başlıklı yazıda bu değerlendirmeyi genel hatlarıyla yapmıştık. Orada vardığımız sonuçların ışığında **Birikim**'in en geniş anlamıyla bir **teorik** dergi olacağını söylemiştik.

Nitekim **Birikim**, ilerde sözünü edeceğimiz eksikliklerine rağmen hemen herkes tarafından böyle bir yayın organı olarak, yani **teorik** bir dergi olarak nitelendirildi. Ancak bu nitelemenin, olumsuz bir değerlendirme olarak yapıldığına birçok kez tanık olduk.

Gerek çıkış gerekçelerimizin bir kez daha ve daha etraflıca açıklanmasını, gerekse «teorik» nitelemesinin bu olumsuz kullanımı üzerine düşüncelerimizi bir sonraya bırakarak, şu anda derginin bulunduğu durumdan kısaca söz edelim.

Teorik araştırmaya ağırlık veren niteliğiyle **Birikim**'in ilk karşılaştığı suçlamalar «entelektüellik» ve «akademiklik» oldu. Bu suçlamalara gereken cevap 9. sayımızda verilmişti. Daha başlangıçta karşılaştığımız bu suçlamalar, derginin son derece sınırlı bir yaygınlık kazanacağı, yani satışının çok az olacağı yargısını da birlikte getiriyordu.

Ancak bugün görünen odur ki **Birikim**, entelektüellikten utanan ve elhak bundan kaçınan birçok dergiden çok daha fazla tutundu. Elinde çok daha güçlü satış imkânı olması gereken bazı «parti» dergilerinden fazla okuru var.

Bundan **Birikim** adına parlak ve iyimser sonuçlar çıkarmak yanlış ve yanıltıcı olur. Eğer bir «başarı» sözkonusu ise bu, Türkiyeli sosyalistlerin «entelektüelizm» değil ama, ciddi teorik araştırmalara, tartışmalara ihtiyaç duymaları olgusunu doğru teşhis etmemizdir. **Birikim** bu ihtiyaca cevap vermeye doğru atılmış bir adımdır. Ama henüz bir «ilk adım». Yapılacak daha çok iş var; yapılanlar bunun yanında hayli hafif kalıyor. Ayrıca satışta ilk sıralar da gelmek **görelî** bir ölçü. Mutlak rakamlar açısından bakıldığında **Birikim**'in, sözünü ettiğimiz ihtiyaçtan kaynaklanan potansiyeli pek de gerçekleştiremediği görülür. Çünkü, eğer satışı bir ölçü olarak alırsak, Türkiye sosyalist hareketinin böylesi bir dergiyeye çok daha fazla satış imkânı verecek kadar bir teori susuzluğu içinde olduğu pekâlâ ortadadır.

Türkiye sosyalist hareketinin teorik araştırmaya, tartışmaya olan ihtiyacından bahsetmek, bu ihtiyacın niçin varolduğunun ve neden hayati bir sorun olduğunun açıklanmasına gerek duyar. Teoriye verdiğimiz anlamın kendisi, sosyalist hareketin tüm sorunları karşısında alınan tavır belirleyen en önemli unsurlardan biridir.

Bu sorunlara **Birikim** olarak cevap verirken, yukarıda değindiğimiz bazı konulara da açıklık getirmeye çalışacağız. Böylece çıkış gerekçelerimizi daha etraflı bir çerçevede yeniden belirtmek imkânını bulduğumuz gibi, «teorik olma»ya olumsuz bir anlam veren anlayışların teşhiri de mümkün olabilecektir.

NASIL BİR ORTAMDA VE NİÇİN?

12 Mart dönemi Türkiye Sosyalist Hareketinde gerçek bir dönüm noktası olma özelliğindedir. Bu tarihe gelinceye kadar Türkiye Sosyalist Hareketinde yer alan bir dizi akım, anılan dönemde ilk deneylerinin sonuçlarını gördü ve tüm olarak hareketimizin genel bir değerlendirmesini yapmaya imkân verecek koşullar oluştu. Eğer 12 Mart'ın Türkiye Sosyalist Hareketi için tek kelimele bir ifadesi varsa bunun «yenilgi» olduğunu söylemeliyiz.

Bu «yenilgi»nin çeşitli nedenleri sayılabilir. Ve bugün de varlığını sürdüren çeşitli akımlar-fraksiyonlar için bu nedenlerin sıralanması farklı olabilir. Fakat sorunun kökenine inmek için öncelikle cevap verilmesi gereken şey, 12 Mart'a gelirken sosyalist hareketimizin oldukça çok sayıda parçaya bölünmesinin nedenidir.

Türkiye Sosyalist Hareketi'nde ayrılıkların iç ve dış nedenleri var elbette. Bunları anlatmak çok daha geniş bir yazının konusu olur. Biz yalnızca genel hatlarıyla değinmek istiyoruz.

Türkiye'de sosyalizm 1960 sonrasında kitlelere yayılabildi. Her yayılma döneminde olduğu gibi, Bilimsel Sosyalizm dışındaki çeşitli ideolojilerle sınırlarını kesin ayıramadan gelişti. Hatta bu ideolojilerle sarmaş dolaş olmasına göz yumularak, buna çeşitli siyasal hesaplarla imkân hazırlanarak yapıldı. Böylece küçük burjuva sosyalizminden, popülizme, Kemalizme, Cuntacılığa varıncaya kadar birçok sosyalizm dışı siyasal hareketlerin istek ve programları, taktikleri, tavır biçimleri kolayca etkiledi hareketimizi.

Başında da belirttiğimiz gibi her ülkede sosyalizmin ilk yaygınlık kazandığı dönemde olağan olan bu manzara, hareketimizin bu ilk evresinin tepe noktası diyebileceğimiz 1969'a kadar iki kutuplu bir yapı gösteriyordu. SD ve MDD tezleri etrafında idi bu ilk dönem kutuplaşması. Bu tarihe kadar iç koşulların belirlenmesine tâbi diyebileceğimiz bu ilkili ayırım, bu tarihten sonra etkisini açıkça duyuran dış koşullar —yani Uluslararası Sosyalist Hareketin bunalımı— sonucu, yerini çok parçalı bir yapıya bıraktı. 1969 sonrası, hem SD ve hem de MDD kampları içinde bir dizi yeni grupların ortaya çıktığı yıllar oldu. İlgiye değer bir özellik şudur ki, Türkiye'de sosyalist hareketin acil sorunlarını çözme aşamasında olduğu anlar, uluslararası hareketin içinde ayrılıkların ilk ortaya çıkış anına rasyordu.

Hareketimiz 12 Mart'ı bu yapıda karşıladı. Sosyalist hareketin tümüne yönelik karşı devrimci terörün ikinci yılına girerken, hareketimizin her ayrı parçası ya ağır darbeler altında etkisiz hale gelmiş veya bir şey yapamaz duruma girmişti. Yenildiğimiz ortadaydı ve şimdi sorun bunun nedenlerini araştırmak, yani hareketimizin Marksistçe eleştirisini, incelenmesini yapmak, doğru bir çözüme varmaktır.

Genel bir yenilgi, önceki teori ve pratiğin genel bir tartışmasını gerektirir. Bu, haliyle bir gerilim yaratır. Bir yanda eleştirinin zorunluğu, öbür yanda itiraf edelim ki özelleştirme karşı ürkellik, «yanılmışız» diyebilmenin güçlüğü.

12 Mart hapishaneleri bunun için eleştirinin ve eleştiriye karşı direncin en yoğun şekilde sürdüğü yerler oldu.

Ama gerçek bir eleştiri yapılamadı. Kimileri «stratejik hata yok, taktik hatalar var yalnızca» diyerek ve eleştiriye önemsiz ayrıntılara kanalize ederek gerçek sorunu geçiştirme tavrını seçti, ya da herşeyin kökten «eleştirisi» yapılarak karamsar bir açı oluşturuldu, eleştiri imkânsız hale getirildi.

Bu iki uç tavrın dışında Marksizm'e inancı tam birçok insan vardı. Bunlar geçmişte çeşitli gruplar içinde yer almış ve yapılmış zorunlu olan eleştirinin grupçu sorunsallar dışında bir çerçevede yapılması gereğini anlamışlardı. Ama bunu yapmak söylendiği kadar kolay değildir. Her şey-

den önce, 1971 öncesi hareketimizin yoğun ideolojik polemikleri içinde, hazır çözümlerin tartışmaları sürecinde pek sınırlı kalmış teorik seviyelerimiz ortadayken; geniş bir sosyalist bilgilendirme temeli üzerinde yapılması gerekli bir eleştiri ve çözüm bulma çabası, eksik olurdu. Hareketimizin teorik yetersizliğini, çeşitli grupların birarada bulunduğu hapishanelerde daha yakından görme imkânı vardı. Ortak eksikliklerimiz bilmeden veya bunlar geçiştirilerek ciddi bir çözüme varmak imkânsızdı. Üstelik sorun, yalnızca bizlerin genel teorik yetersizliğimizden ibaret değildi. Dünya sosyalist hareketinde o tarihlerde daha da çarpıcı hale gelmiş bir bunalım sürerken ve bunalımın bellibaşlı iki kutbu birbirini Marksist-Leninist olmamakla suçlarken, kolay çözümler ummak ne derece doğrudur? Bizzat bu olgu değil miydi bizim hareketimizin bu denli parçalı hale gelmesini doğuran? Biraz sonra aktaracağımız Lenin'den alıntının ait olduğu yerde sözü edilen «Marksizm'in buhranı» gibi bir olgu tüm dünyada etkisini sürdürürken, bizlerin bunu görmezlikten gelmesi düşünülemezdi.

Toparlarsak; yapılması gereken başlıca iki önemli iş vardı: İlki Marksist hareketimizin, ülkemize özgü geleneksel siyasal akımların ve hareketimizin ilk evresinde etkisi kaçınılmaz olan küçük burjuva kökenli akımların etkisinden arındırarak, bunlarla aramızdaki kesin çizgileri iyice belirlemektir. İkincisi dünya sosyalist hareketindeki bunalımın tutarlı bir tahlilini yapmak ve bundan gerekli sonuçları çıkarmaktır. Bu sonuncu iş özellikle gerekliydi, çünkü Marksizm-Leninizmin revize edildiği yolundaki ithamlar karşılıklıydı ve geçmişte olduğu gibi bir tarafın açıkça «revizyonizm»i savunduğu, diğerinin «ortodoks» kimliğini koruduğu bir bunalım durumu değildi yaşadığımız.

Çözüm bulduktan sonra sorun basit gözükür. Bu elbette yanıltıcıdır. O duruma gelinceye kadar geçilen bir dizi yol, sonradan gayet kestirmemiş gibi gelir insana.

Ama 12 Mart sonrası durumumuzu şu yukarıdaki manzara içinde değerlendirmeyen ve kendi dönem öncesi çözümünü değişmez gerçek kabul ederek, aynı doğrultuda yoluna devam edenler için sorun haliyle basitti. Bu tip anlayış, eleştirisini kendini merkez olarak alan ve taktik hatalarını tesbitle yetinen bir çerçevede yapar. Onun için fazla bir çabayı gerektirmez bu iş.

12 Mart dönemi sona ererken 1971 öncesi grupları arasında kısa süren bir dialog dönemi yaşadık. Belli bir tartışma ortamı doğmuş gibiydi. Ama kısa sürdü bu. Ve yeniden sol içi gerilim arttı. Ortak eleştiri ihtiyacı ve sabırla sürdürülmesi gereken bir teorik platform oluşturma çabası, acele tam çözümlere varmanın yarışı içinde kayboldu. Şu anda görüş farklılığı açısından eskisinden de «zengin» bir durumdayız.

12 Mart sosyalist hareketin gelişimini geriletmedi. 1973 sonrasında çok açık görüldüğü

Birikim 13/7

üzere daha da derinliğine toplumumuza yerleştiği, artık bir olgudur. Şu anda yeni, genç birçok unsur hareketimizin içindedir. Her şeyden önemlisi işçi sınıfı içinde hareketin büyük etkinlik kazandığını görüyoruz.

Bir dizi grupların varlığına rağmen, genel olarak sosyalizmin yaygınlaşması. Paradoksal gibi gözükmesine rağmen durum budur. Ve bu bizi düşündürmelidir. Çünkü bu olgu, sosyalist kadroların tarihî görevini daha da ağırlaştıran bir etken.

TEORİ KONUSU NE ZAMAN DAHA DA ÖNEM KAZANIR?

Bu konuda sözü Lenin'e bırakalım.

«... Bizim hareketimizin gerçek durumunu azıcık bilenler, Marksizm'in geniş ölçüde yayılmasının, teorik seviyenin belli bir ölçüde düşmesine sebep olduğunu görmeden edemezler. Hareketin pratik öneminden ve pratik başarılarından ötürü, pek az teorik eğitimi olan, giderek teorik eğitimden tamamen yoksun bulunan birçok kimse harekete katılmışlardır. Bundan, **Raboçeye Dyelo'nun**, bir zafer edasıyla, Marx'ın 'gerçek harekette her adım, bir düzine programdan daha önemlidir' yolundaki sözlerini aktarmasının ne kadar yanlış bir tutum olduğunu anlayabiliriz. Bir teorik kargaşalık döneminde, Marx'ın bu sözlerini tekrarlamak, bir cenazede yaslıları 'gözünüz aydın!' diye kutlamaya benzer. Üstelik Marx'ın bu sözleri, ilkeler bölümünde eklektisizmi **sert biçimde eleştirdiği** Gotha Programı'ndan alınmadır. Marx, parti liderlerine, eğer birleşmemiz gerekiyorsa, o halde hareketin pratik hedefleri yararına aranızda anlaşın, ama ilkeler üzerinde pazarlığa girişmeyin ve asla teorik 'tavizlerde' bulunmayın diye yazmıştır. Marx'ın fikri buydu, ama gene de aramızda onun adına teorinin önemini küçültmeye çalışanlar var!

Devrimci teori olmadan devrimci hareket olamaz. Oportünizmin propagandasının, pratik eylemin en dar biçimlerine gönül kaptırmaya elele gittiği bir zamanda bu fikir üzerinde ne kadar dirensek yeridir. Üstelik Rus Sosyal-Demokratları için teori, çok defa unutulmuş üç başka etkenin ötürü de önemlidir: Birincisi, partimizin henüz kurulma süreci içinde bulunmuş, ayırdedici çizgilerinin henüz belirli bir hal almakta oluşu, hareketi doğru yoldan saptırmaya çalışan öteki devrimci fikir akımları ile henüz kozunu paylaşmamış oluşu. Son zamanlarda, tam tersine, (...) Sosyal-Demokrat olmayan devrimci eğilimlerin bir yükselişine tanık olmaktadır. Bu şartlar altında ilk bakışta 'önemsiz' gibi görünen bir yanlış, bizi en kötü sonuçlara

sürükleyebilir ve hizipler arasındaki çatışmaları ve görüşlerdeki en küçük ayrılıkların bile kesin olarak belirlenmesini lüzumsuz saymak için, insanın burnundan ötesini görememesi gerekir. Şu ya da bu 'nüans'ın güçlenmesi, Rus Sosyal-Demokrasinin geleceğini uzun yıllar için etkileyebilir.

İkincisi, Sosyal-Demokratik hareket, özünde, uluslararası bir harekettir. Bu, sadece, şövenizmle mücadele etmemiz gerektiği anlamına gelmez, aynı zamanda genç bir ülkede yeni başlayan hareketin, ancak öteki ülkelerin tecrübelerinden yararlandığı takdirde başarılı olabileceği anlamını da taşır. Bu tecrübelerden yararlanabilmek için bunları sadece bilmek, ya da en son kararları kopya edivermek yetmez. Gereken şey, bu tecrübeleri eleştireci bir gözle inceleyebilmek ve bunları bağımsız olarak deneyden geçirebilmektir. Çağdaş işçi sınıfı hareketinin ne muazzam ölçüde büyüdüğünü ve kollara ayrıldığını takdir eden kimse, bu görevi yerine getirebilmek için ne büyük teorik güçlere ve siyasî tecrübeye (aynı zamanda devrim tecrübesine de) muhtaç olduğunu anlayacaktır.

Üçüncüsü, Rus Sosyal-Demokrasinin ulusal görevleri öyledir ki, dünyada hiç bir sosyalist parti böylesiyle karşılaşmamıştır. İleride, bütün halkı, otokrasinin boyunduruğundan kurtarma işinin bize yüklediği siyasî ve örgütsel görevler üzerinde durma fırsatını bulacağız. Bu noktada biz, sadece, **öncü savaşçı rolünün ancak en ilerici teoriyi kendisine kılavuz edinmiş olan bir parti tarafından yerine getirilebileceğini** belirtmek istiyoruz.» (Ne Yapmalı, s. 31 - 33, Sol Yayınları.)*

Lenin'in o dönem Çarlık Rusyası için öncelikle belirttiği koşulların, bugün Türkiye'de karşı karşıya olduğumuz koşullarla yaptığı çağrışma dikkat çekmek istiyoruz.

«TEORİK OLMA» SUÇLAMASI RASLANSAL MIDIR?

Marksizm'in ustaları «teori»ye haliyle bu denli önem verirken ve bizim bugün bu önemi daha da arttıran koşullar içinde olduğumuz açıkken, nasıl oluyor da «teorik olmak» gibi bir suçlama türü icad ediliyor?

Genellikle bunalım dönemlerinde ortaya çıkan ve Lenin'in deyişiyle «Teoriye karşı ilginç azalış» biçiminde kendini gösteren bir eğilimin ürünüdür bu.

Böylesi eğilimler için, Marksizm-Leninizm, he-

* Aslında tüm bu alıntının yer aldığı bölümün, «Ne yapmalı»daki «Engels ve teorik mücadelenin önemi» bölümünün tümü konumuz açısından son derece açıklayıcıdır.

men her konuda, Marx-Engels, Lenin ve diğer saygın ustalar tarafından söylenmiş sözlerin, aforizmaların toplamıdır. O halde teorik çalışma, ele alınan konu hakkında bu söylenmiş sözlerin bilinmesi demek olur. Kişi bu anlamda ne kadar çok şey bilirse, o kadar «teorik düzeyi yüksek» sayılabilir. Bu tip «teorisyen»lerin en ünlü örneği K. Kautsky'dir. Bay Kautsky'nin Marx'ı ezberle «bildiği» rivayet edilir.

Marksizm bir «ilkeler toplamı» olarak ele alınca teorik çalışmanın mekanizması da bellidir. Şöyle yapılır bu. Önce konunun ismi tesbit edilir. (Bizde meseleyi doğru koymak denirdi.) Sonra bu konuda ustaların söyledikleri veya yine Marksist literatürde yer almış bazı metinler sıralanır ve o konu böylece «anlaşılır». Ama eğer ortada bir tartışma varsa işler karışır. Bu tartışma kimi zaman ustaların bazen söz olarak birbirinden ayrı anlamlar çıkan metinleri üzerinde «akademik» bir tartışma görünümündedir ve geniş kadroların üzerinde cereyan eder. Bazen de tartışma tüm kadrolara yayılmıştır ve karşıtlıklar doğmuştur. Kutuplar aykırı görüşler ileri sürmektedirler.

Böyle bir durumda son derece ilginç bir «teorik tartışma» olur ve bu tip «tartışma»lar kesinlikle sorunu çözmez. Çünkü taraflardan herbiri Marx veya Lenin'den kanıt pasajlar okumakta ve yekdiğerinin bu pasajlara rağmen görüşünde direnmesini mahkûm etmektedir.* Kendi görüşünü kabul ettirmek isteyen, konu hakkında literatürü karıştırırken eğer söz olarak kendi söylediklerine aykırı gelen yerlerle karşılaşsa bunu genellikle gözardı edip, söz olarak onaylar gibi olanları gürlütle ilân eder. Tartışmayı izleyenler şaşkınlık içindedirler. Ve buna ek olarak «teori»nin sorunu çözemediğini görüp, çözümün teoriden başka araçlarla sağlanabileceği yargısına kapılırlar.

«Teori» işi çözemeyince, «tek ölçünün pratik» olduğu sözleri duyulur. Ama şu yukarıdaki yozlaştırılmış «teori» anlayışı aynı şekilde yozlaşmış bir pratik anlayışıyla birlikte. Nasıl «Teori», **teorinin kılavuzluğu olmadan tesbit edilmiş bir yargıyı** benimsetmekte bir araç olarak kullanıldıysa ve bu kullanma işi teorinin gerçek anlamına, özüne aykırı bir anlayışla yapıldıysa, aynı şekilde pratik de Marksizmin özüyle çelişen bir anlayışla yürütülür.

Tartışma pratiğinin sonuçlarına terk edilmiş gibi olursa, pratik ile teori arasındaki bağ zaten kopmuş demektir. O zaman pratik, tartışma alanında daha fazla güç kazanmak için her tür fırsattan yararlanmaya, her aracı kullanmaya yönelir. Bu otomatikman olur. Çünkü **teori yalnızca pratiğe bir «hedef» vermekle kalmaz, onun içeriğini, araçlarını, yolunu da tesbit eder.** «Teori»nin, araçları ve yolu bulanık bıraktığı böylesi durumlarda, öncelikle rakip görüşten başarılı ol-

* Bernstein bile Marx'ı revize etme iddiasını ileri sürerken yine Marx'dan pasajlar okuyordu.

duğunu göstererek kitleyi kazanmak, bir «ara amaç» olarak ortaya çıkar. Bu «ara amaç», güç kazanmak, daha etkin hale gelmek için teorinin bağlayıcılığından haliyle uzak ve herhangi bir tip bir siyasal rekabette zaten geçerli olan metodlar kullanmaya açıktır. Oportünizmin de ötesinde, Makyavelizmin «amaç için her şey mübahtır» ilkesi yaygınlaşmaya başlar. Ve bu arada ahlâkî motiflerin kullanılması akımı da hız kazanır. İnsanlar dürüst, inançlı, cesur olmaya çağrılır ve rakiplerin «ahlâksızlık»larının teşhiri kampanyaları açılır.

Okur bu yazdıklarımızın hayal ürünü olmadığını bilmektedir.

Görülüyor ki yanlış bir teori anlayışının zararları sırf soyut bir bilgi alanıyla sınırlı kalmamaktadır. Yukarıda mantıklı işleyiş içinde gördüğümüz «ilke»ler toplamından ibaret bir «teori» anlayışının, kendisiyle uyumlu bir pratik anlayışını da getirdiğini, bu bakımdan böylesi bir pratik'in, teorik düzeydeki anlaşmazlığı, tartışmaları çözüme bağlayacağını ummanın sakat olduğunu görüyoruz.

Şu yukarıdaki yanlış anlayışın bir ikiz kardeşi de vardır. Bunda da «teori», basit gerçeklerin, bir sürü ek malûmatla ve anlaşılması uzmanlık isteyen sözler ve usullerle yeniden söylenmesidir. Böylece teori yeni gerçeklere ulaşmak ve değişen durumun ortaya çıkardığı yeni sorunlara yeni çözümler bulmak yerine, bıktırıcı bir ukalâlığın, totolojinin aracı olur. Bu tip anlayışın en göze çarpan işlevi, hiç bir şeyin değişmediğini, her yeni gibi görünen şeyin, eskinin maske değiştirmiş hali olduğunu ispat etmektir. Böyle bir «teori»nin sözlerine inananlar, durumun değiştiğini, söylenegelmış sözlerin gerçeği göstermediğini anlarırsa az önce çizdiğimiz tablo daha vahim sonuçlar doğurarak tekrarlanır.

Bu iki tip yanlış teori anlayışı en başında belirttiğimiz gibi özellikle bunalım dönemlerinde boy gösterir ve bunun içindir ki son yıllarda ülkemiz sosyalist hareketinin tarihî bunalımında da en çarpıcı şekilde gösterdiler kendilerini. Bu halleri ile elbette pratiğe kılavuz olacak çözümler getiremezlerdi ve karşı karşıya olduğumuz özgül sorunları halledemezlerdi. Adına hiç de hakmedikleri şekilde «teorik tartışma» denilen bu uygulamalar, kadrolarımızda teoriye, teorik tartışmaya açık bir ilgisizlik ve umursamazlık tavrının yerleşmesine yol açtı. Bu doğaldı. Teorik çaba sosyalizm içi sorunlara çözüm getirmekte etkisiz kalınca, teoriye karşı soğukluk belki teoriden tümüyle cayma sonucunu doğurmuyordu ama, hareketimizin dışımızdaki siyasal akımlardan etkilenmesi önlenmez hale geliyordu.

İşte bu yanlış teori anlayışlarının kol gezdiği bir ortama değişmez bir veri gibi bakanlar, teorinin önemini vurgulayan ve kendi imkânları ölçüsünde çalışarak durumu güçlü yettiğince değiştirmeye uğraşanlara «teorik» diyerek, güya suçluyorlar. Bu suçlamalar çoğunluk-

la bir küçümseme ve pasifizm ithamı ile birliktedir.

Bu dergiyi yaşatmaya uğraşanlar için karşılaştıkları bu tavırlar sürpriz değildi. Hesaba katılmıştı işin başındayken. Bunun için öfkeye kapılmamız söz konusu değildir ve teorik açıklık getirmek için yaptığımız çabaları bir tür kaçaklık sayan anlayışın bu zavallıca darkafalılığının ürünleri karşısında komplekse kapılmayacak bir görüş berraklığı ve iç huzur olmadan zaten bu işe başlanamazdı.

Bir anlayışın yanlışlığını göstermenin ancak doğrusu da gösterilirse tam olacağını bilerek, doğru «teori» anlayışının ne olduğuna geçelim.

Marksizm-Leninizm, özü gereği bir bilimdir. Ve genel olarak bilimin yasaları içinde anlaşılması gerekir. Ve alışılmış anlamda, nasıl herhangi bir bilim bir paket bilgiler bütünü değilse, aynı şekilde Marksizm-Leninizm de bir paket bilgi deposu değildir. Yani Marksizm-Leninizm'i kullanıyoruz derken yaptığımız şey bu depoya girip işimize gelenleri seçip almak değildir. Yanlış diye nitelediğimiz anlayışın tavrı idi bu. O halde doğru Marksist-Leninist anlayışın «tavır» nedir?

Bunu en iyi açıklayacak olanlar elbette teoriye ismini verenlerdir:

«Marksizm, bizi, sınıflar ilişkisinin ve tarihinin her anının somut özelliklerinin en doğru, aslına en uygun ve objektif olarak doğrulanabilir, denetlenebilir bir hesabını yapmaya zorunlu kılar. Biz bolşevikler, bu kurala, bilimsel temellere dayanan bir siyaset bakımından mutlaka zorunlu olan bu kurala her zaman sadık kalmak zorundayız.

Marx ve Engels, ezberle öğrenilen ve tekrarlanan, olsa olsa tarihi sürecin her evresinin somut, ekonomik ve politik niteliğiyle zorunlu olarak değişen genel hedefleri gösterebilen 'formüller'le haklı olarak alay ederek, her zaman, 'bizim doktrinimiz bir dogma değildir, fakat bir eylem kılavuzudur' demişlerdir.

Şu halde, devrimci proletaryanın partisinin, görevlerini ve hareket tarzını tayin etmek için bugün kılavuz sayması gereken tam ve kesin şekilde sabit olmuş objektif olgular hangileridir?» (V.I. Lenin, **Nisan Tezleri**, s. 19, Sol Yayınları, Kasım 1969.)

Lenin'i izlemeye devam edelim;

«... bir Marksistin, her teori gibi daha çok esas olan, genel olan, hayatın karmaşıklığını yaklaşıklık olarak gösterebilen dünyanın teorisine sınımsız takılıp kalmaması, yaşayan gerçeği kesin ve somut olguları hesaba katması gerektiğini, bu söz götürmez gerçeği iyice hazmetmesi, sindirmesi lâzımdır.

'Teori gridir, dostlarım, fakat hayat ağacı her zaman için yeşil' (Goethe'nin **Faust'**undan alınma bir parça.)

Eskiden yapıldığı gibi, burjuva devrimini

'tamamlama' meselesini ortaya atmak, canlı marksizmi ölü metinlere feda etmek demektir.» (V. I. Lenin, **Nisan Tezleri**, s. 21-22, Sol Yayınları, Kasım 1969)

Lenin'in Marksizm'e katkısından bugün söz edebiliyoruz. Oysa Ekim Devrimi öncesinde Lenin'i Marx'dan ayrılmakla suçlayan bir dizi «ciddi Marksist» vardı ve daha önce sözünü ettiğimiz «Marx'ı ezberle bilen» Kautsky bunların başlıcalarındandı.

Başka tip ezbercilerle karşı Lenin, Marksizm'in yaratıcı özünü gösterirken bize teorinin nasıl anlaşılması gerektiğini en somut şekilde açıklıyor:

«Şimdi burada, kendilerine 'eski bolşevikler' demekten hoşlanan karşı-görüşlülerden yükselen itirazları duyuyoruz: her zaman burjuva demokratik devrimin ancak 'proletaryanın ve köylülerin devrimci demokratik iktidarı' ile son bulabileceğini söylemedik mi? Tarım devrimi, ki o da burjuva demokratiktir, o da sonuçlandı mı? Bu, tam tersine, henüz başlamamış bir olay değil midir?

Cevap veriyorum: Bolşeviklerin fikirleri ve sloganları, bütünü içinde, tarih tarafından tamamıyla doğrulanmışlardır; ama somut realitede, olaylar, bizim önceden görebildiğimizden başka şekilde cereyan etti; daha orjinal ve çeşitli olarak cereyan etti.

Bunu bilmemek ya da unutmak, yeni ve canlı gerçeğin orijinalitesini incelemek yerine ezberlenmiş bir formülü ahmakça tekrarlayarak, partimizin tarihinde bir kere daha can sıkıcı tatsız rol oynayan bu 'eski bolşevikler' gibi davranmak olurdu. (**Nisan Tezleri**, V.I. Lenin, s. 20.)*

Bugün teorik çalışmaya dudak bükenler ve ya hâlâ o yanlış «teorik çalışma»ları uygulamaya devam edenler, yalnızca sıkıcı sözler etmiyorlar, gizlemeye çalıştıkları kendi sıkıntılarını öfke ve alay biçiminde dile getiriyorlar.

İlkemiz şu: Marksizm-Leninizm'in bize açıkça gösterdiği politik hedefi tüm içeriği ile göz-

* Alıntılarını Lenin'den ve *Nisan Tezleri*'nden özellikle aldık. Bilindiği gibi 1917 Şubat Devrimi esnasında Lenin Rusya dışındadır ve ülkeye Nisan ayında gelir. O ana kadar Bolşevik Partisi'nde hâkim olan politik çizgi ancak Menşeviklerin solunda diye nitelenebilir. (Alıntılarda «eski formülümüz» diye geçen politika) Lenin *Nisan Tezleri*'nde bu politikadan nitelik olarak farklı bir çizgiyi ve programı savunur. Bu tezler, gerek devrimin geçici olarak yakınlığındaki «Marksist» partiler, gerekse bizzat Bolşevik Partisi içinde muhalefetle karşılaşır. Lenin ancak ayın sonlarına doğru tezlerini Partiyeye kabul ettirebilir. Son derece hareketli «adeta geçen her ayın on yıla bedel olduğu» bir dönemde, teori-pratik bütünlüğünün klasik bir işleyişini gösteren bu örnekle, bu yüzden seçtik. *Nisan Tezleri*, Lenin'den formül değil, metod öğrenmek isteyenler için son derece değerli bir eserdir.

Birikim 13/10

önüne olarak ve onun bilim olarak sahip olduğu metodunu kullanarak canlı, somut gerçekliği anlamak ve böylece edinilmiş bilgilerimizi pratik çabalarımıza rehber edebilmek. Marx veya Lenin'in bir konuda ne söylediğinden önce, buna nasıl vardıklarını bilmemiz önemlidir. Onlar hayata, olaylara, olgulara nasıl bakıyorlardı, bize öncelikle gerekli olan budur.

Bir dergi yazısı için hayli uzun sayılabilecek bu açıklamaların sonucunda, bu derginin niçin «teorik olma» sıfatını suçlama olarak kabul etmediğini ve nasıl bir teori anlayışını gerçekleştirmeye katkıda bulunmak istediğini anlatmaya çalıştık.

NE YAPILDI - NE YAPILABİLİR?

O halde, eğer bu dergide belli bir teorik araştırma faaliyeti sürdürülüyorsa bunun eleştirilmesi, başarı veya başarısızlığının tesbiti işi de yukarıdaki anlayışın ölçüleri içinde yapılmalıdır.

12 sayı süren çalışmaları bu açıdan değerlendirilirse **Birikim**'in, soyut bir entelektüalizmden olabileceği kadar kaçındığı ve araştırma konularını somut politik pratiğe en yakın konulardan seçtiği görülebilir. Fakat bu çabanın yeterli olduğunu ileri sürecek değiliz. Daha önce de belirttiğimiz gibi, **Birikim**'de yapılan bir ilk adımdı. Bu adımın sürekli bir harekete dönüşmesi işi, **Birikim**'in ana kadrosunun imkânlarını aşar. Biz işin başında giderek genişleyecek bir kadronun oluşacağını ve böylece artan katkılarla, bu dergide yerine getirilmek istenen fonksiyonun hareketimizin ihtiyaçlarına cevap verir hale gelebileceğini düşünmüştük. Şu anda bunun istenen düzeyde gerçekleşmediğini görüyoruz. Biz, derginin içeriği ve belli dönemlerde yaptığı çağrılara güvenmiştik. Bu belki, alışılmış bir yol olmadığı için beklenen sonuç doğmadı. Ve bunda da kabahat bizimdir.

Birikim'de pek çok önemli konunun ele alınacağına inanıyoruz. Bunların birçoğunda, yukarıda niteliğini vurguladığımız gerçek teorik çalışma çizgisine yaklaşıldığını bize ulaşan değerlendirmelerden çıkarabiliyoruz. Sorunların, bir bilimsel çalışmada gereken biçimde hiç bir gündelik kaygıya kapılmadan incelenmesine ve eğer varılan nokta yerleşik yargılara aykırı gelse de açıkça söylenmesine dikkat ettik. Ama bunların gereken etkiyi uyandırdığını söyleyemeyiz. Tepkiler ya çok cılız ve üstünkörü oldu veya henüz kendini duyurmadı. Bu belki de teorik toprağımızın susuzluğundandır. Benzetmek gerekirse; fide yetiştirilmek istenen toprağın suyu olduğu gibi çektiği, ama henüz fidelerin tohum halinde olduğu. Umudumuz ve inancımız, bu fidelerin en kısa zamanda büyüyüp serpilmeleridir. Burada hemen belirtelim ki, **Birikim**, derginin yükünü taşıyan kadronun kendi fikirlerine özel bir yayın değildir. Bunu defalarca belirttik. Elbette ki, bu arkadaşların kendi politik görüşleri vardır ve onların yazıları bu görüşleri doğrultusundadır.

Ama **Birikim**, Birikimcilik diye bir şeyin oluşma aracı olsun diye düşünülmeli, kendisini bir teorik mihrak olarak sunmadı. Bu dergi; dergide yazarların görüşlerinden farklı şeyler ileri süren yazılara kapalı tutmadı kendisini, tutmayacak da. Tek bir ölçümüz var yalnızca: Yazılanların o artık bıkkınlık veren didişme havasından uzak, polemik başlı başına amaç haline getirmeyen nitelikte olması.

Farklı görüşler **Birikim**'i bağlamayacağı gibi, **Birikim**'de yazı yayımlamak da yazarını bağlamamalıdır. Dergi, görüşlerini başka devrimcilerle paylaşmak isteyen her devrimcinin platformudur.

Belki bugün teorik çaba, kadrolarımızın çok sınırlı bir bölümünün yapabildiği ve henüz geniş sosyalist kadroların yalnızca uzaktan izledikleri bir alan. Amaç, bu çemberi kırmak, alanı genişletmek ve ancak sınırlı sayıda kişinin ayrıcalığı gibi gözükken bu işi toplumsallaştırabilmektir. Yani gerek teorik araştırmanın sonuçlarını ve gerekse her alandaki pratiklerin sonuçlarını aktarmak değil, bunun ötesinde tüm bu çabaların nasıl yapıldığını, yolunu, yöntemini de kadrolarımızın öz malı haline getirebilmek. Bunun için çabalarımızı mümkün en geniş biçimde sunmaya çalışırken, belki alışılanın üzerinde uzun, geniş yazılar çıkıyor **Birikim**'de. Çünkü, nasıl bir sonuca vardığımızdan çok, sonuca nasıl vardığımızı anlatmak istiyoruz.

Birikim'in bir önemli amacı da genç sosyalist kadrolarımızı yaratıcı teorik çalışmalara teşvik edebilmek. Bunun herhangi bir iyi niyet gösterisinden öte bir gereği vardır. Genel olarak sosyalist hareketimizin uzun dönemli olduğu kadar kısa dönemli ihtiyaçları da bunu zorunlu kılmaktadır. Şu ana kadar bazı genç arkadaşlarla tanıştık. Bu arkadaşların çoğu telif yazıdan çok çeviriye eğilimli. Kısa zamanda birkaç yetenekli çevirmen çıkacağını şimdiden söyleyebiliriz. Bazı genç arkadaşların yazı ve şiirlerini yayımladık. Ama teorik çalışma çok az ve her konuda (politika, sanat, felsefe, antropoloji v.b.) teorik çalışma yapmak isteyen genç arkadaşlara çağrımız en önemli sorunlarımızdan biri olarak devam ediyor.

Teorik araştırma faaliyeti, uzunca bir dönem tüm ilginin araştırma konusuna yönelmesini zorunlu kılar. Bu ise çalışma yapanın, konusu dışındaki olaylarla bağının azalmasını ister istemez getirir. Bunu önlemenin tek yolu, dergide öne sürülen görüşlerin somut pratikle, aktüel politik gelişmelerle ilgisini gözetmek, yani teorinin, görüşlerin; yorumlama, tahlil ve yol göstericilik niteliğine sahip olup olmadıklarını sürekli denetlemektir. **Birikim** kendi payına bu işi, başyazılar, dönem tahlilleri ve derginin son bölümündeki yazılarla yapmaya çalışıyor. İlerdeki sayılarda bu bölümleri daha da genişleteceğiz. Çünkü, her ne kadar ana yazıların «ağır» ya da «akademik» olduğu yargılarına katılmamız söz konusu değilse de —bu, yazıların konusu gereği zorunlu olan ve ayrıntılara değil de konunun gereken genişlikte

sunulmasından doğan bir «ağır»lıktır ve yazarın hata payı varsayılsa da genellikle çok değildir kanısındayız— bu yazıların günün somut sorunlarına bağlanmasını sağlayacak bölümler yeterince doygun olmuyor. Bunlara ek olarak devrimcilerin gündelik sorunlarına, değer ölçülerine eğilen, kısaca deneme türünden yazılara yer vermeyi istiyoruz. Kitap tanıtma yazılarını da yeterli hale getirmek gerekmektedir. Bütün bunlar ise büyük ölçüde kadroya bağlı işler.

Bunun için çabalarımızı artırmak zorundayız. Çünkü okurlarını buldukları yerin ilerisine götürecek bir dinamizm taşımayan bir dergi, diğer ölçüler ne olursa olsun görevini yapmıyor demektir.

Bu yazı klasik bir değerlendirme yazısı olmadı, olamazdı da. Sanırız, sosyalist hareketimizin her bir alanında çalışan arkadaşlar kendi alanlarının sorunlarını ele alırken, bunların sırf o alanın imkânlarıyla çözümlenemeyeceği, çözümün tüm diğer alanlarla bağıntılı olduğunu görmekteyiz. Bu bakımdan yazımızın başından beri bolca kullandığımız teori sözü, teorisinin önemini vurgulamak çabası, bazılarının keyfi soyutlamalarla ayırdıkları teori-pratik ilişkisini tek yanlı yorumladığımızı düşündürmemelidir. Eğer bolca kullandıysak «teori» sözünü, bu konu gereğidir. Somut realitede kesinlikle ayrılmaz olan teori-pratik bütünlüğü, politik hareketlerin kendiliğinden sahip oldukları bir özelliktir zaten. Hareketimizin sıkıntısını çektiği şey, teori-pratik bütünlüğünü Marksist-Leninist anlayışa uygun bir yapıya kavuşturmadır. Yoksa bugün şu veya bu şekilde bir teori-pratik ilişkisi haliyle vardır. Soyut bir pratik, soyut bir teori düşünülemez. Ayrıca bir faaliyet alanının önem kazanması diğer faaliyetlerin tatil edilmesini gerektirir şeklinde bir yorum, yalnızca sakat değil, düşünülmez bir şeydir de.

Şu anda özel olarak Türkiye Sosyalist Hareketi'nin bir dizi sorunu girift bir ilişki yumağı halinde çözüm beklemektedir. Herhangi bir siyasal hareketi kolayca karamsarlığa itecek olan bu manzara, eğer geniş kadrolarımızda yılgınlık yaratmıyorsa nedeni, Marksizm'in yaratıcı özüne duyduğumuz ortak güvendir. Sorunlarımızı ne kadar güç gözüksünse gözüksün bütün boyutlarıyla

ele alıp tartışmamızda kopabilecek gürültü, bizim dışımızdakilerde binbir çeşit keyifli duygu oluşturabilir. Aldırmıyoruz. **Çünkü bizim ölçülerimiz başkadır.** Ve biz kendi bilimsel ölçülerimiz içinde tartıştığımızda şu ana kadar büyük ölçüde tıkalı kalmış kanallar açılacak, kendiliğinden gelişmekte olan sınıfsal ve kitlesel hareketin büyük potansiyelinin, sosyalistlerden beklediği görevleri yapabilecek duruma geleceğiz.

Bu duruma geleceğiz, gelmek zorundayız. Dünya üzerinde ancak birkaç ülkede gözlemlebilen istisnai koşullar, herkesten çok bu ülkelerin sosyalistlerini yetkin, ileri çözümlere ulaşmak yolunda ayrıca zorlamaktadır. Türkiye bu tip ülkelerden biridir. Son 20 yılın, hele son 10 yılın temposunu sürekli hızlandıran gelişmeleri sonucunda egemen sınıfların siyasal ve ekonomik bunalımı doruk noktalara varmak üzeredir. Geleneksel siyasal yapılar bu toplumsal gelişmeye ayak uyduramamakta, hızla içleri boşalmaktadır. Bilinen usuller eskimekte, radikal çözümlere ortam hazırlanmaktadır. Bu aynı zamanda sağ radikalizmin (faşizmin) de güçlenme ortamı demektir. Bugün belki hiç bir ülkede olmadığı kadar örgütlü bir soy faşist hareket vardır. Bunlar ülkenin nahiyelerine kadar, gücü şu anda ne olursa olsun, örgütlenmişlerdir ve bugün tüm ülke çapında adeta ilk yoklama savaşları yarı ilân edilmiş halde sürmektedir. Faşistlerin şu anda hükümette yer alması, hattâ bir ölçüde hükümetin iç politikasına renklerini vermelerinden de önemli olan bu olgu üzerinde durmak zorundayız.

Uluslararası Sosyalist Hareket'deki bunalımdan ve bunun her ülkeden çok ülkemizde duyulan etkisinden bu dergide yeterince bahsedildi. Gençlik çağına yeni başlayan sosyalist hareketimizin, klasik dönemsel zaafalarını gidermenin eşindeyken tüm bu sorunlarla yüzyüzeyiz.

Bütün bu sorular ağına bir ölçüde fraksiyonel yapımızın zorladığı kolaycı çözümler bulma ihtiyacı; bu, haliyle yüzeysel kalan yaklaşımdan ötürü yeni çözümlerden başka bir şey getirmedir şu ana kadar. Ama artık köklü, gerçekten devrimci çözümler isteyen dönemdedir Türkiye sosyalist hareketi. Ve bu görev ancak Marksistler'in altından kalkabileceği kadar zor, ama görkemlidir.